

POVIEST MEĐIMURJA
ili
MEĐIMURJE 1918
ili
HRVATSKA OD DRAVE DO JADRANA

piše: Dragutin Lesar, www.lesar.info

Približava se 9. siječnja. Od 23. rujna 2005. godine 9. siječnja je u Hrvatskoj spomendan. Toga dana je **Hrvatski Sabor** dopunama **Zakona o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u RH** 9. siječnja proglasio spomendanom – Dan donošenja Rezolucije o odcjepljenju Međimurja od mađarske države.

Naslave za ovaj tekst „posudio“ sam od tri autora.

„**Poviest Međimurja**“ posudio sam od **Dr. Rudolfa Horvata** koji je pod tim naslovom 1944. godine u Zagrebu u izdanju prosvjetno-poviesnog društva „*Hrvatski Rodoljub*“ objavio svoju knjigu.

„**Međimurje 1918**“ posudio sam od **Vladimira Kapuna** koji je 1982. godine u Čakovcu izdao knjigu pod istim naslovom.

„**Hrvatska od Drave do Jadrana**“ pak sam posudio od pokojnog dr. Franje Tuđmana, prvog predsjednika Hrvatske koji nije napisao knjigu pod tim naslovom ali je sve do kasne jeseni 1994. u gotovo svim svojim javnim nastupima o Hrvatskoj govorio kao o državi između Drave i Jadrana. *O tome zašto je poslije jeseni 1994. o Hrvatskoj govorio „od Mure i Drave do Jadrana, nekom drugom prilikom.*

Ovaj tekst namjenjen je prvenstveno čitateljima s onu stranu Drave, diljem Hrvatske jer sam se prečesto puta uvjerio da se o povijesti Međimurja u Hrvatskoj zna manje nego o povijesti srpskih kraljeva i careva.

Moj interes za **povijest Međimurja** započeo je 1962. godine na Dan Svih Svetih. Toga dana sam s (pokojnim) ocem obilazio grobove meni poznatih i nepoznatih članova uže i daljnje rodbine. Nakon obilaska svih tih silnih grobova otac me odveo do jedne grobnice okružene podrezanim i ošišanim čempresama u obliku velikog kruga. Ulazi do te grobnice bili su sa sve četiri strane svijeta a u sredini toga kruga stajao je veliki kameni postament na kojemu nije bilo ničega. Da s zapadne strane postamenta nije bilo uklesano „**Dr. Ivan Novak**“ i „**Mila Novak**“ ništa nebi upućivalo da se radi o grobnici. Tada mi je otac ispričao da je to grob Ivana Novaka i njegove supruge Mile. Govoreći o Novaku rekao je da je on bio veliki čovjek, Međimurac i Hrvat. Rekao mi je i to da je na tom postamentu bio i veliki spomenik veliki lav kojega su mađari srušili čim su **1941. godine** okupirali Međimurje.

I dodao da se upravo po tom Novaku (naziv ulice bio je „Novakova ulica“) i zove najduža i najljepša ulica u gradu Čakovcu koja se protezala od tadašnje Gradske slastičarne, prolazila pokraj Trikotaže, Paromlina, Hrasta, Kolodvora, Uljare i završavala kod Vafte na samom izlazu iz grada prema Nedelišću. To je tih ranih šestedsetih godina bila zapravo i jedina cesta koja je Čakovec povezivala s Varaždinom i Zagrebom.

Već 1993. godine ta ulica mjenja ime, djele je na nekoliko dijelova, daju im nova imena a imenom Dr. Ivana Novaka danas se naziva ulica koja od „Čakovečkih mlinova“ vodi pokraj INE i nastavlja prema Tistari „Zrinski“ gdje i završava. Onaj početni dio nekadašnje „Novakove“ danas se zove „Matice Hrvatske“.

I to je sve što sam od oca mogao saznati o Novaku. Ni danas nisam siguran dali ni on više nije znao ili mi nije želio reći jer se o Ivanu Novaku tada ništa nije moglo učiti u školi niti pak igdje išta pročitati. I sama činjenica da se ulica zvala „Novakova ulica“ bez upotrebe punog imena Dr. Ivana Novaka upućivalo je na to da se radi o osobi koja nema ni komunističke ni socijalističke ni partizanske zasluge.

I od te 1962. godine svaki puta na Dan Svih Svetih odlazio sam paliti svijeću na taj grob ispunjen nekim osjećajem misterioznosti, pomalo u strahu i uvijek iznova iščekujući da ću ovaj puta sigurno ugledati toga lava kojega su mađari srušili. I taj veo tajne (barem za mene) o osobi Dr. Ivana Novaka, tom grobu i lavu trajao je sve do 1982. godine.

Tada je profesor **Vladimir Kapun** objavio svoju knjigu „**Međimurje 1918**“. U zadnjem poglavlju knjige pod naslovom „Velika igra“ opisuje sve strahote koje su ljudi Međimurja pretrpjeli NAKON završetka Prvog svjetskog rata. Agonija Međimurja trajala je sve do 24. prosinca 1918. godine. Gospodin Kapun svoju knjigu završava konstatacijom da su igre s i oko Međimurja završile toga 24. prosinca 1918. ulaskom hrvatske vojske u Međimurje. I kao dodatak daje popis 110 obješenih, streljanih ili naprosto zatučenih žrtava mađarskog terora u Međimurju koji je uslijedio nakon proglašenja kapitulacije Austro-ugarske. Uz to posve jasno naglašava i presudno ulogu Dr. Ivana Novaka ne samo za tu vojnu akciju nego i za ono što tek slijedi. A završilo je u **Trianonu**, 4. lipnja 1920. godine kada je na Mirovnoj konferenciji takozvanim „Trianonskim ugovorom“ Međimurje dodjeljeno Hrvatskoj a Mađarska se ga morala odreći.

Nove spoznaje o značaju Badnjaka 1918. i Dr. Ivana Novaka dobio sam 1993. godine kada je Matica Hrvatska Čakovec objavila pretisak knjige **Dr. Rudolfa Horvata** iz 1944. godine „**Poviest Međimurja**“.

U završnom dijelu knjige pod naslovom „Uspjelo oslobođenje Međimurja 24. prosinca 1918.“ Horvat potanko opisuje vojnu akciju izvedenu na Badnjak te 1918. ali i nastavlja opisivati događaje koji su uslijedili i kulminirali 9. siječnja 1919. kada je u Čakovcu održana **Narodna skupština**.

Horvat navodi da je na toj Narodnoj skupštini bilo prisutno preko **10 000** ljudi što je za ondašnje prilike nevjerojatna brojka ali zašto mu ne vjerovati? Na toj skupštini donijeta je i uvodu spomenuta **Rezolucija o odcjepljenju Međimurja od mađarske države**.

Tom Rezolucijom kao i narodnim pjesmama Međimurja zabilježenim u zbirkama **Dr. Vinka Žganca** u Trianonu se dokazivalo da u Međimurju ne žive Mađari nego Hrvati. Nije mi poznat ni jedan drugi slučaj mirovnih pregovora ili ugovora u kojem su narodni običaji i narodne pjesme bile dokazom pripadnosti nekom narodu.

Oluja davno prije „Oluje“ bio je naslov stalne kolumne koju **Vladimir Kapun** piše u listu „Međimurje“. Ova je objavljena 24. prosinca 1997. godine i u njoj Kapun uspoređuje značaj „Oluje“ iz 1995. i one iz 1918. Ta me „sitnica“ (Kapun svoje kolumne objavljuje kao „Sitnice (ne) čine povijest“) podsjetila da je nadolazeća 1998. godina u kojoj bi mogli i morali obilježiti 80. godišnjicu pripojenja Međimurja Hrvatskoj.

Kao tadašnji zamjenik župana Međimurske županije prijedlog sam iznio Skupštini koja ga je prihvatila i doista smo te 1998. na primjeren način obilježili tu 80. obljetnicu.

Cijelo vrijeme priprema obilježavanja obljetnice mučio me onaj lav o kojem mi je otac pričao još 1962. Možemo li napraviti repliku? Postoje li fotografije spomenika prije 1941.? Možda negdje postoji skica spomenika? I kako to često u životu biva, prave se stvari događaju ili rješavaju onda kada se najmanje nadaš. Tako sam i ja sasvim slučajno naletio na informaciju da su ostaci spomenika sačuvani. Tada sam saznao da je taj spomenik djelo kipara **Frana Kršinića** i da je dovršen 1935. godine. Pripadnici mađaronske ekstremeističke organizacije „Štuka“ srušili su ga, po jednim 1941. a po drugim izvorima 1942. godine. Pripadnicima „Štuke“ bijahu „ugledni“ građani Čakovca koji su nosili prezimena Živković, Makar, Majerščak... Došao sam i u posjed fotografija spomenika iz 1935.

Podaci da su ostaci spomenika sačuvani pokazali su se točnim. Lavlje tijelo raskomadano u tri djela, bez glave i ukrasa s lavljeg poprsja, ovalni brončani bareljef s portretima dr. Novaka i supruge bili su zakopani u jednoj šupi u Čakovcu, u blizini Željezničke stanice. Ovih dana saznao sam da je to nekada bila stara šecerana. Ostatke spomenika sačuvao je **Josip Munezi** od kojega je Međimurska županija otkupila (naknada za čuvanje kulturnih vrijednosti) ostatke spomenika. Na jednom dijelu ostatka vidljivi su kiparski pokušaji da se iskleše neko novo umjetničko dijelo. Tko je bio taj kipar koji je pokušao iskoristiti ostatke spomenika ni do danas nisam saznao. No činjenica da su ostaci spomenika do 1956. stajali na ulazu u palaču Staroga grada kada ih tadašnji direktor Muzeja **Aleksandar Schulteisz** premješta na nepoznato mjesto i da je taj Aleksandar bio i kipar mogu navoditi na zaključak da je upravo on dodatno oštetio ostatke spomenika. No bilo kako bilo, te 1998. uz pomoć kamenoklesara **Josipa Sermeka** iz „ČAKOMA“ i savjeta **Stjepana Jerkovića** iz Muzeja Međimurja djelovi spomenika su sastavljeni i vraćeni na grob dr. Novaka.

U rujnu mjesecu 2005. godine Vlada Saboru dostavlja prijedlog dopune Zakona o blagdanima, spomendanima i neradnim danima predlažući da se u Hrvatskoj 25. rujan proglasi spomendanom kao Dan donošenja Odluke o sjedinjenju Istre, Rijeke, Zadra i otoka s maticom zemljom Hrvatskom a 15. siječnja Dan međunarodnog priznanja Republike Hrvatske.

Ako je sjedinjenje Istre, Rijeke, Zadra i otoka s maticom Hrvatskom koje je uslijedilo tek 1945. godine značajno za Hrvatsku zašto odcjepljenje Međimurja od Mađarske i pripajanje tada novonastaloj Kraljevini SHS-a nebi imao isti značaj, pitao sam se. Vođen tim pitanjem pripremio sam **amandman** na Vladin prijedlog i ponudio ga na potpis zastupnicima iz Međimurja, kolegi Željku Pavlicu i kolegici Dragici Zgrebec. Oba su ga potpisala te smo ga zajedno podnjeli u proceduru.

Moram istaći i to da kolegi Velimiru Pleši nisam ponudio supotpis na amandman ne želeći ga dovoditi u neugodnu poziciju. Naime, o predlogu da se **9. siječanj** uvrsti u spomendane osobno sam razgovarao s predsjednikom Vlade Sanaderom koji mi je tek obećao da će o tome razmisliti a idući dan mi je predsjednik Sabora Šeks rekao da za njih taj prijedlog nije prihvatljiv. Ovom prilikom ću izostaviti obrazloženje koje mi je dao.

U takovoj situaciji kolega Pleša bio bi doista doveden u neugodnost jer kao član kluba HDZ-a mora poštivati odluke vrha. No u osobnoj raspravi kolega Pleša je podržao podnjeti amandaman i pozvao sve zaspupnike HDZ-a da glasaju za njega. To je očito utjecalo i na promjenu stava Vlade te je predstavnik Vlade na toj sjednici prihvatio amandman čime su otklonjeni svi mogući nesporazumi.

I 9. siječanj je proglašen spomendanom. Na ponos Međimurju i u znak zahvalnosti Dr. Ivanu Novaku.

Time završavam svoj dio teksta o značaju 1918. godine i Dr. Novaka za Međimurje.

U prilogu vam na čitanje, učenje i uživanje dajem:

1. Izvod iz knjige Dr. Rudolfa Horvata „Poviest Međimurja“ iz 1944.
2. Izvod iz knjige Vladimira Kapuna „Međimurje 1918.“ iz 1982.
3. Izvod iz brošure „Prijelomne godine – Međimurje 1848.-1918. u izdanju Muzeja Međimurja 1998.
4. Izvod iz brošure Dr. Ivan Novak - nacionalni osloboditelj i preporoditelj Međimurja u izdanju Knjižnice i čitaonice Čakovec 1998.
5. Izbor iz novinskih tekstova objavljenih u vremenu 1997. – 2005.
6. Fotografije iz vlastite zbirke
7. Jedinu fotografiju Narodne skupštine održane 9. siječnja 1919.
8. Kronologija saborske procedure proglašenja 9. siječnja spomendanom
9. Inicijativu HNS-a iz 1998. upućenu Skupštini Međimurske županije
10. Moj govor na grobu Dr. Novaka 24. prosinca 1998. prilikom vraćanja lava na spomenik

P.S.

Ako ime Dr. Ivana Novaka ukucate na „Googlu“ dobiti će te 85 rezultata. Od toga se polovica odnosi na Osnovnu školu iz Macinca (rodno mjesto Dr. Novaka) koja je krajem 2002. godine na prijedlog Hrvatske narodne stranke a po odluci Općinskog vijeća općine Nedelišće dobila ime OŠ Dr. Ivana Novaka.

Kliknete li pak na „fotografije“ dobiti će te šest rezultata. Jedna fotografija Dr. Novaka, četiri preslike mađarskih novčanica (korona) i poštanskih maraka koje je Dr. Novak već 1918. dao prežigosati žigom „SHS-MEGJIMURJE“, „GRADSKI POVJERENIK ZA MEĐIMURJE“ ili „VOJNI UPRAVITELJ MEDJIMURJA SHS“ koje je otkrio i prikupio dipl. ing **Darko Prebeg**, rođeni Riječanin i međimurski zet. Do kada je Međimurje imalo svoju zasebno valutu (novac) i poštanske marke nije mi poznato ali zasigurno ne duže od lipnja 1920. kada Međimurje i službeno postaje dio tadašnje Hrvatske odnosno Kraljevine.

Ime Dr. Novaka uzaludno će te tražiti u bilo kojoj enciklopediji ili leksikonu prije ili poslije 30. svibnja 1990. godine.